

Proč kácet, nebo nekácet?

Být nebo nebýt, to je otázka. Stejně jako otázka, jak hodnotit dřeviny a posuzovat důvody žádostí o jejich kácení. Shrnout řešení tohoto problému v několika minutách referátu je úkol nadmíru obtížný.

Americký ovocnář, šlechtitel a zahradník Luther. Burbank razil zásadu : Chceš li pokácet strom, přemýšlej rok“. Během toho roku se přesvědčíte, zda důvody pro nebo proti jsou oprávněné. V poslední době, zejména v důsledku vážných meteorologických jevů, jako byla vichřice Kyril nebo Ema, mají majitelé stromů strach, že dojde k vyvrácení, zlomu, nebo rozlámání koruny a v důsledku toho bude poškozen majetek jejich vlastní, nebo dalších osob a budou nuceni škodu nahradit. Častá je otázka: „Podepíšete mi, že ten strom nespadne, a když spadne zaplatíte způsobené škody?“. To samozřejmě žádný soudný odborník nemůže udělat, protože nemůže dát záruku za situace, kdy zasáhne Vyšší Moc, Vis Major, jak říkají latiníci. A vždycky usoudí, že za normálních povětrnostních podmínek s velkou pravděpodobností k havárii stromu nedojde.

Případy požadavků na kácení je možno utřídit z řady aspektů:

První pohled je, kdy není třeba povolení orgánu státní správy, ve většině případů příslušného obecního úřadu, není povolení potřeba. Jak jste tu již slyšeli, povolení ke kácení není potřeba, jedná – li se o dřevinu na soukromém pozemku, která nepřesahuje obvod kmene 80 cm ve výšce 130 cm nad zemí, u keřových skupin pod 40 metrů čtverečních. Pro právnické osoby zatím toto neplatí, ty musejí žádat o povolení v každém případě.

Druhý okruh je kácení na oznámení, které ke možno využít v případě havarijního stavu stromu, který hrozí bezprostředně pádem nebo zlomením a tím ohrožuje bezpečnost osob nebo majetku. Dalším takovým případem je kácení v rámci pěstebních opatření. Orgán ochrany přírody, kterému je oznámení doručeno, může ve lhůtě 14 dnů kácení dřevin pozastavit, nebo i zakázat, když neshledá odůvodněnost oznámení.

Další okruh je kácení v rámci investiční výstavby. V takovém případě musí být rozhodnuto o povolení, či nepovolení už ve fázi řízení o územním rozhodnutí a stanovení podmínek pro projekt. Dílčím tématem tohoto okruhu je budování nebo rekonstrukce liniových produktovodů (voda, plyn, elektřina), dále komunikací. U komunikací, zejména 1. a 2. třídy dochází ke kolizi zákona o pozemních komunikacích se zákonem o ochraně přírody. Při odstraňování stromů jako pevných překážek v tělese komunikace. Podobným případem je odstraňování dřevin u železničních tratí.

Nejcitlivějším okruhem spojeným s rozhodováním kácet nebo nekácet jsou dřeviny ve vlastnictví jednotlivců. V minulosti i dnes je obrovská spousta lidí, kteří mají rádi stromy a kře, nosí si je domů, nakupují je u odborníků a vysazují a vysazují, někdy s rozmyslem, někdy hlava nehlava, kam je napadne. Takové stromky jsou po vysazení krásné, ale prostor zatím moc nevyplňují. A tak se takové výsadby zahušťují, aby byly co nejdříve efektní, co nejdříve ukazovaly, že majitel umí a má na to. A když bydlím v paneláku na sídlišti, proč bych si z víkendových výletů nepřinesl domů kus přírody a nevysadil si před dům něco zeleně. A léta běží, přímo letí úprkem a druhdy stromečky, dnes stromy mohutní, zaclánějí, zastíňují až příliš ten malý kousek na sezení a rekreaci, a co víc na podzim shazují listí, kterého je, jak strom roste a mohutní, čím dál víc a nastává nerudovská otázka kam s ním, do popelnice, kontejneru, ty se brzy zaplní, spálit – to se ve městě nesmí a ouha, další cesta vede na úřad v ruce se žádostí o pokácení, v jiném případě, aby s tím obec nebo město, proboha něco udělali. A nastává bitva o přežití, nebo o smrt, samozřejmě toho stromu, který nám činí příkoří. A pak jsou dobré i ty nejmalichernější důvody, které dokážeme vymyslet, jen

abychom dosáhli kýženého efektu – odstranění stromu, to je přece nejjednodušší, na to stačí motorová pila, sekyra, jak jednoduché. Nejsložitější a nejobtížnější bývá posouzení tam, kde se jedná o sousedské vztahy.

Jak postupovat při posuzování žádostí o kácení stromů. Žádost má mít náležitosti podle vyhl. 395/1992 Sb. Při zpracování stanoviska je nutné místní šetření, posouzení stromu. Ověříme druh dřeviny, změříme obvod kmene ve výšce 130 cm nad zemí, pokud to nejde změříme obvod kmene v jiné vhodné výšce, nebo u země, výšku stromu, výšku nasazení koruny, šířku koruny. Zhodnotíme stav kmene, kořenové náběhy, poklepem zjistíme případnou přítomnost dutiny, posoudíme stav úžlabí (pokud to lze), náklon kmene, stav koruny, zdali je primární, nebo sekundární, jak vypadají hlavní větve, stav olistění, stupeň prosychání, je – li v koruně dřívější vazba, dutiny na větvích, zlomy a pahýly. Pak je nutno posoudit přítomnost hub, výletové otvory hmyzu. Celkově zhodnotíme zdravotní stav a vitalitu. Dále popíšeme umístění dřeviny, vzdálenost od objektů, komunikace, jiných překážek, co se nachází v pádové vzdálenosti kolem stromu a může být ohroženo pádem stromu.. Z toho všeho pak vyplyne, zda jsou důvody žádosti oprávněné, či nejsou, jaká je perspektiva stromu, zda potřebuje ošetření a jaké. Orgán ochrany přírody, většinou obecní úřad si může v rámci správního řízení objednat odborný posudek (v jednodušších případech) nebo znalecký posudek soudního znalce (u případů závažnějších). Pro obor ochrany přírody, ochrany stromů existují i znalecká pracoviště, jako je AOPK ČR, nebo VÚKOZ v Průhonicích a další. Znalecký posudek musí mít jasně definované otázky, na které musí odpovědět, stručně a jasně. V rámci posudku je možno zpracovat i vyčíslení společenské hodnoty, respektive ekologické újmy, která by vznikla vykácením stromu. K tomu je možno použít různé metodiky. Názory v této věci se liší. My používáme metodiku AOPK ČR, verzi z roku 2006 upravenou Ing. J. Kolaříkem. Z parametrů stromu je vyčíslena hodnota, upravená podle několika dalších podmínek. V podstatě se jedná o náhradu objemu koruny nejpozději za 5 příštích let. Z této hodnoty lze určit i rozsah náhradní výsadby.

Jinou formou, jak chránit stromy, a nejen před kácením, je jejich vyhlášení za památné stromy podle § 46 zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších právních předpisů. V této kategorii ochrany je možno vyhlásit mimořádně hodnotné stromy z hlediska ekologického, biologického, kulturního, krajinářského, historického. V ústředním seznamu ochrany přírody je v současné době zapsáno přes 5 tisíc položek vyhlášených památných stromů, což představuje pře 25 tisíc jedinců dřevin. Navrhnout ochranu památných stromů může každý občan ČR, památné stromy v běžných případech vyhláší pověřené obecní úřady, správy CHKO nebo NP, ve speciálních případech ještě jiné orgány ochrany přírody.

V současné době je mezi památnými stromy okolo 130 taxonů (druhů a kultivarů). Nejčetnějšími jsou lípy a duby, javory, jasan, ale je mezi nimi i řada cizokrajných dřevin, jako jsou jinany, platany, liliovníky a další. K nejznámějším a snad nejslavnějším patří, jak já říkám, kmeti jako je Vejdova lípa u Pastvin, která má obvod kmene před 12 m, Sudslavická lípa u Vimperka, Svatováclavský dub ve Stochově, řada Žižkových dubů, Karlova lípa v Klokočově v Železných horách, Oldřichův dub v Peruci, nejznámější jinany jsou u Starobrněnského kláštera, který zřejmě pamatuje Gregora Mendela, podobně starý jinan v Královské Oboře v Praze, v Praze byl dlouho největším památným stromem platan javorolistý, který byl vidět z Karlova mostu, než jej předčil dub v Kolodějích. Nádherný platan je v Bartošovicích na severní Moravě. Nejstarší duby budou zřejmě v Dalovicích u Karlových Varů, nebo v Náměšti nad Oslavou. A tak bych mohl pokračovat dlouho, ale to není dnes účelem. Je třeba zdůraznit, že chráněna jsou všechna stadia až po odumřelé torzo, ale i u památných stromů se může stát, že zanikne motiv ochrany, i když výjimečně. Před případným odstraněním je nutno zrušit ochranu. Na rozdíl od běžných dřevin u památných stromů musí příslušný orgán ochrany přírody (zpravidla, který ochranu vyhlásil) odsouhlasovat každý zásah do památného stromu, navíc je tu výhoda snazšího získání dotace

na jejich ošetření z Programu péče o krajinu, nebo z operačních programů EU. U památných stromů je kácení tím nejposlednějším řešením.

Jak pohlížet na kácení dřevin v parcích a parkových plochách? Záleží samozřejmě na typu parku, zda se jedná o historický park, jakou má kompozici, podmínky, druhovou pestrost. Pěstební zásahy, na které není třeba povolení, musí vycházet z představy o dalším vývoji parku, ale i tam je třeba brát zřetel na to, že takové parky jsou často refugiem pro faunu vázanou na staré stromy. Je třeba přiznat, že u řady i významných historických parků byla v minulosti byla péče zanedbána a to je současná situace složitější. I takový park se „vychovává sekerou“, ale musí to být s rozmyslem a koncepčně připravené, ne pod tlakem euforie možností získání prostředků, např. z EU.

Zatím jsme se zabývali kácením dřevin rostoucích mimo les. Aby náš pohled byl úplný musíme se dotknout i problematiky kácení dřevin v lese. V lese je jiná situace, myslím v lesích mimo chráněná území, v tak zvaném hospodářském lese, ve kterém lesní hospodář hospodaří na produkci dřeva. Pro les je zpracován plánovací dokument - lesní hospodářský plán nebo osnova, ve kterém jsou pro každou prostorovou jednotku – porost stanoven předpis opatření. Cyklus života lesa od obnovy (výsadby) až po smýcení má několik fází, ve kterých se kácí. Po výsadbě ve sponu zpravidla 1 x 1 m, u borovice 0,8 x 0,8 m, u smrku v horských polohách 1,2 x 1,2 m, přichází prostřihávka, později pak prořezávka, ve věku od 20 do 80 let probírka, od 80 let pak mýtní těžba, při době obmýti 100 let a obnovní době 40 let. V souvislosti s mýtní těžbou nastává i nová obnova. Další důležitý pojem pro pochopení mýtních těžeb zralého lesa je hospodářský způsob, od výběrného až po pasečný, těžba se provádí plošně a vznikají paseky. Samozřejmě se při tom bere v úvahu celá řada faktorů. V lese musí jít ruku v ruce sekera a pila s motykou nebo sázecím strojem, obrazně řečeno. V příměstských nebo lázeňských lesích, kde převládá funkce rekreační nad hospodářskou je lesní hospodaření, co do kácení mírnější, hospodářský způsob a postup není tak razantní a berou se v úvahu rekreační funkce a hlediska estetiky lesa, včetně dalšího vybavení.

Co říci na závěr. Kácet se musí, ale s rozmyslem. Zdá se, že současný trend v kácení dřevin je pro dřeviny nepříznivý, pod tlakem různých okolností, z nichž nejdůležitější je neznalost, nepochopení, ne odbornost, vidina získání prostředků, dendrofobie, pak nedostatek péče v minulosti i současnosti, samozřejmě zdravotní stav stromů, zhoršovaný poškozováním dřevin vlivem vnějších i vnitřních faktorů. To je veřejností citlivě vnímáno a je potřeba např. změnit a do jisté míry přitvrdit legislativu v otázkách povolování kácení stromů, i když současná tendence je opačná. Je nutné zvýšit odbornost rozhodování v této oblasti, dále je třeba pozitivně působit na veřejnost prostřednictvím různých forem (prostřednictvím medií, společenských akcí, vzdělávání, aktivního zapojení veřejnosti do péče o dřeviny apod. Proto vítám iniciativu Občanského sdružení Arnika s pořádáním řady akcí, k nimž patří i tento seminář nebo konference, toto setkání.